

19. 10. 11. 1914. 11. 13. 29 P

likai jellegűekké válnak. A tanácsnokhoz szinte nehezebb bejutni a közönséges alkalmazottnak, mint egy miniszterhez. A pedagógiai vezérférfiak szeretnek hivatalozni Kerschesteiner Györgyre, München közoktatásügyének vezetőjére, akinek rendkívüli érdemei vannak a nagyvárosi oktatás szervezése, kiépítése és gyakorlati tettei körül. Meg is hívták előadások tartására. Előadást tarthatna ez az ur arról is, hogy a müncheni városházán a tanügyi tanácsnokhoz hosszas előszobázás nélkül, sőt bármikor és azonnal bejutnak az ügyes-bajos emberek. Hogy ott nemcsak néhány befolyásos városatyának van zárnyító varázsflüve a legfelsőbb ajtókhöz.

N melyik protektor valóságos tanár- és tanítóelhelyező-intézetet tart fenn és a hozzá ajánlott jelölteket a cselédelhelyező göggyével kezeli. Ilyen rabszolgahajón beérkezni abba a révbe, amelyet fővárosi alkalmazásnak neveznek, felér egy erkölesi gerincirtással. Arról nem is beszélünk, hogy mennyi idealizmust pusztít el a befolyásos kéményseprők, pálinkamérők stb. stb. nem mindig az érdemest támogató közbenjárásának cinizmusa. Ezek a tisztelt protektorok azután az oktató munka legfőbb bírálói. „Behoztuk a koldusokat, maradjanak hát csendben!” — így gondolkoznak. Ezek a köszívü jóakarók inspirálják többnyire a vezető hivatalnokok rideg kijelentéseit. Állítólag illetékes helyről közölték már a mostani mozgalom vezetőivel, hogy még a legkedvezőbb pénzvisszonyok esetén sem lesz a fővárosnak arravalója, hogy a mai fizetési rendszeren változtasson.

A tanárság önzetlenebb, semhogy az ifjúság rovására merész akciókba kezdene. De lelki depresszió ellen a legnormálisabb jellem sem ura önmagának. Ha a tanárokat és tanítókat nem függetleníti a főváros gondjaiktól, akkor a városzszerte épült drága iskolák harmónikus stílje merő külsőséggé válik. Akkor hiába olvassunk nap-nap után pedagógiai reformokról, — minden reformparancs, minden szép rendelkezés szemfényvesztő Potemkin-politika ténye marad!

Zsadányi Gábor.

KÖNYVEK.

Az egyelvű világszemlélet. Irta dr. Fényes Samu. Népszerű előadások. I. rész. Az Uttörő Könyvtára. Budapest, 1913.

A kormány minden érdemleges ok és indok nélkül nemrég feloszlatta a szabadgondolkodó irányban, tanító és ismeretterjesztő Uttörő-Társaságot. A megszabályozott egyesületnek most olyan védőírata jelent meg, amely több az Uttörő társaság magánügyénél. Fényes Samu a Társaság alapítója, lelke és terjesztője, kiadta első részét azoknak az előadásoknak, amelyeket mindenfelé az egyelvű világszemléletről (monizmus) tartott. Amióta egy Wilhelm Ostwald vezetése alatt a német szellemélet számos kitérősége (W. Blossfeldt, F. Oppenheimer Fr. Jodl stb.) egyesült

a Monistenbund-ban az egyelvű világszemlélet kiépítésére és gyakorlati követelményeinek megvalósítására, amióta a császárné minden tiltakozása ellenére megtartott „felekezeti-széki” — gyűléseken — egyetlen hónap lefolyása alatt nem kevesebb mint 7500 kilépés történt a tartományi egyházból, azóta a „tudomány vallása,” amint magát a monizmus nevezi, joggal tarthat számat arra, hogy a világnézetek versengésében még ellenfelei által is komolyan vétessék. Mi, szabadgondolkodók pedig, akik minden rendszert, — és ha az gyakorlati követeléseinket még oly erősen alapozná is meg, — csak akkor ismerünk el helyesnek, ha az ettől függetlenül megállja a kritikát, — közel állunk annyiban minden monisztikus rendszerhez, hogy

épen ezek azok, amelyek a legkönnyebben és a legszigorubban kritizálhatók meg. Egyelvű rendszereknél könnyebb a hibát felfedezni, mint két vagy több elvű rendszereknél. Igaz tehát, a mi „monizmus“-unk csupán a tekintély elvével szemben a kritika elvének egyeduralmát, a kritika monizmusát jelenti. De ezzel már egy lépéssel tovább is haladtunk. Az összes többi gondolatrendszerek közül ezzel a tudományt emeltük ki, mert ez az, amelyben a kritika az uralkodómódszer. A szabadgondolat álláspontjából itélve tehát, a tudományon felépülő egyelvű rendszereket illeti mindenképen elsőség a többi fölött. Ezekkel kell elsősorban foglalkozni és bár helyességük még a priori ezért fenn nem áll, esélyük erre nagyobb, mind mindenféle más rendszeré.

Fényes Samu könyve az egyelvű világszemlélet erkölcsi tartalmát helyezi előtérbe és egész ismereti anyagát szolgáltatába helyezi. Csupa-letek, csupa-szív írás, egy gazdag egyéniség átértett és átélt megnyilatkozása, teremelő ember alkotása. (p. k.)

Adóreform és osztálytagozódás.
Irtta Szende Pál. (Különlenyomat a Huszadik Századból. Budapest, 1913. Politzer. Ára 1 K 50 f.)

A legújabb magyar politika éles szemű historikusa és kritikusa a bizonytalan időre elhalasztott új adótörvények keletkezésének körülményeit és motívumait mondja el és jelentőségüket ismerteti. Mint a szerző egyéb adótanulmányai, ez is meggyőzően bizonyítja be, hogy a magyar állam pénzügyi politikája is hangsúlyozottan osztálypolitika, a nagybirtokosok érdekében való politika. Az új adótörvények e politikának tipikus termékei. A fogyasztási adókra nem terjednek ki, pedig valamely adórendszer antidemokratikus voltának leginkább kifejezője a fogyasztási adók túltengése. A magyar állam körülbelül 2 1/2-szer többet vesz be fogyasztási adókból, mint

egyenes adókból. Az új adótörvények egyes intézkedésein kívül a MÁV. pénzügyi politikájáról, az állandó tarifaemlésekről is kimutatja Szende, hogy az államháztartás költségeinek a kereskedő-, iparos- és munkásosztályra való háritása érdekében jöttek létre. Az új adótörvények látszólagos szociálpolitikai reformjai, a 800 koronás létminimum, a gyári munkáslakások adómentessége és a kismértékű progresszió, teljesen értéketelenek, vagy a munkások egy helyhez való költésére céloznak. A családtagok adójának helyébe a háztartási adó léptetése a helyhatósági adózás és annak leggyűlöletesebb fajtái, a törvényhatósági utadó és közmunkaváltság, változatlanul hagyása az adóreform további merényletei a vagyontalanok ellen. Ezzel szemben a földadó kulcsának 25,5%-ról 20%-ra való leszállítása már 1913. január 1-én nagy gyorsan életbe is lépett és bár az 1908-ban 303 millióra, kontingentált tiszta földjövedelmet a vármegyei földadóbizottságok igyekeznek valamivel „kiigazítani,“ szakértők véleménye szerint a földadó jövedelme 1913-tól kezdve legalább 7—10 millió koronával esökkenni fog. Bár a nagybirtokosok érdekében életbe lépett földadóleszállításban a kisbirtokosok is részesülnek, a 800 K-ás létminimum adómentessége a földadó tekintetében épen a nagybirtokosok érdekében nem bír érvénnyel. Az általános kereseti adó 10% kulcsa 1, 2, illetve 2000 K jövedelmen túl 3%-ra való leszállításának jelentőségét teljesen lerontja a szigorú büntetésekkel körülbástyázott bevallási kényszer, a minimális 29 milliónyi adóbevételi kontingens és az átlag 1,5—2%-ot kitevő jövedelmi pótdadó. Az adókulcs 70—80%-os leszállítása ellenére az iparosok, kereskedők és értelmiségi foglalkozásnak jövedelmi adója valóban 75—125%-al nő meg. Megemlékezik Szende arról a mozgalomról is, mely az adótörvények elhalasztását eredményezte. Bármily teljes volt a győzelem, a de-